

JÁRMAI TIBOR

Az előkészítő eljárások jelentősége a büntetőeljáráásban

Az eljárásjogászok körében köztudott, hogy a büntetőeljárás egy meghatározott irányú cselekményfolyamat, amelyek belső tartalmát, formáját és célját jogszabály határozza meg. A büntetőeljárás törvényes és eredményes lefolytatásában – álláspontom szerint – kiemelkedő és meghatározó jelentőséggel bírnak azok a cselekmények, melyek előkészítő jellegűek, amelyek vonatkozásában a büntetőeljárás törvény kiemelten csak a bírósági eljárás vonatkozásában tartalmaz rendelkezéseket a Be. XII. fejezetében. Joggal merülhet fel az a kérdés, hogy ebből az következik, hogy az eljárás egyéb szakaszában nincsenek ilyen cselekmények és azokat szabályozó jogi rendelkezések?

Nem, mert a bírósági eljárást megelőző előkészítő szakaszban – a nyomozó hatóság nyomozási, az ügyészség vádemelési szakaszában – végzett tevékenység célirányos és jogilag meghatározott cselekmény folyamatában az ezekre vonatkozó általános és konkrét jogi szabályozás – a nyomozás Be. IX. fejezet, a vádemelés Be. X. fejezet – tartalmaz rendelkezést, ad eligazítást, melyekben az adott szakaszban kifejtendő előkészítő jellegű cselekmények is meg vannak határozva.

Azt szeretném a továbbiakban kifejteni, hogy ezek hogyan és miben jelentkeznek az egyes eljárási „főszakaszokban”, miben van ezeknek jelentősége és mi a szerepük? Mielőtt az ezekre vonatkozó véleményemet részleteiben kifejteném, feltétlenül említést kell tennem arról, hogy az eljárás egy jogilag szabályozott cselekményfolyamat, amelyeket az eljárásjogászok többféle szempont alapján szakaszokra bontanak. Király Tibor véleménye szerint az eljárási cselekményeket különböző szempontok szerint lehet csoportosítani, így: a cselekmények formája, a cselekvő személyek, az eljárás szakaszai, a cselekmények tartalma szerint.¹

Van olyan vélemény is, hogy az eljárási cselekmények hét szakaszra tagolhatók – Tremmel Flórián szerint² – továbbá van olyan is – Cséka Ervin³ – mely szerint az eljárási cselekmények csoportosíthatók: az eljárás alanyai, az eljárás főszakaszai, az eljárási norma, az eljárási cselekmények tartalma szerint. Összességében az az álláspont, hogy az eljárási cselekmények két főszakaszra tagozódnak: a nyomozásra – mint előkészítő jellegű eljárásra – és a bírósági eljárásra.

Az elemzésemet és részletes – de nem teljeskörű – vizsgálódásaimat, a dolgozat címeiben megjelölt kérdéseket, az eljárási cselekmények három *főcsoportjában* vizsgálom:

¹ KIRÁLY TIBOR: *Büntetőeljárás*. Budapest, 2003. 190. p.

² TREMMEL FLÓRIÁN: *Büntetőeljárás*. Budapest-Pécs, 2004. 195. p.

³ CSÉKA ERVIN: *A büntetőeljárás jogi alapvonalai I. kötet*. Szeged, 2006. 156. p.

így a nyomozó hatóság által végzett nyomozási cselekmények, az ügyészség által végzett ellenőrző és vádemelési cselekmények, valamint a bírósági eljárásban végzett cselekmények vonatkozásában, amely szakaszokat a továbbiakban „főszakaszként” jelölök.

I. Nyomozási főszakasz

Ezen cselekménykörben a nyomozó hatóságok végeznek eljárási cselekményeket – meghatározott körben magánszemélyek is. E körben a nyomozó hatóságok által végzett feladatokkal foglalkozom, mert előkészítő jellegű tevékenységet elsősorban ők végeznek.

Az e körbe tartozó cselekmények jogi szabályozása – az előkészítés tekintetében – sajátos kettősséget mutat, ami egyrészt abban rejlik, hogy először azt kell eldönteni, hogy egyáltalán fennáll-e a bűncselekmény gyanúja, mert ha fennáll, akkor a nyomozást el kell rendelni, ha nem, a feljelentést el kell utasítani. Ebből következik, hogy a büntetőeljárás törvény által meghatározott döntési tevékenység előtt ezt a két kérdést kell megalapozottan eldönteni.

E kérdések elvi alapját a Be. 6. § (2) bekezdése tartalmazza, meghatározva, hogy „büntetőeljárás csak bűncselekmény gyanúja alapján és csak az ellen indítható, akit bűncselekmény alapos gyanúja terhel.”

E törvényi rendelkezéssel kapcsolatban röviden foglalkozni kell a gyanú kérdésével. Ez álláspontom szerint egy ismeretelméleti fogalom, amellyel kapcsolatban az eljárásjogi tankönyvek különbözőképpen, de a fogalom lényegét tekintve azonosan fogalmazzák, így Király Tibor szerint a gyanút valószínűségi értékű kijelentések körébe sorolhatjuk, amely tehát nem bizonyosságot, hanem csak valószínűségi értékű állítást tartalmaz.⁴ Lényegében Cséka Ervin véleménye is ez, amikor álláspontja szerint „a gyanú a bűncselekményre utaló tények, adatok meglétének valószínűségét jelenti.”⁵ Így a gyanú fogalom nem más, mint a valószínűség fogalmának alacsony foka.

Ezekből következik, hogy alapvetően ebben a kérdésben kell először megalapozottan állást foglalni. Ennél a kérdésnél számba kell venni az eljárás megindulásának feltételeit és ekkor már számos olyan problémával szembesülünk, amiknek kiküszöböléséhez előzetesen bizonyos kérdéseket egyértelművé kell tenni, így pl. hogy a feljelentés adatai alapján a gyanú megállapítható-e vagy sem.

Ez a kérdés azért bír különös jelentőséggel, mert az ebben a kérdésben való helyes vagy helytelen döntés alapvetően befolyásolhatja az eljárás irányát, az elvégezendő cselekményeket, valamint azokat a ténykörményeket, amire nézve bizonyítást kell lefolytatni. Ez a probléma akkor is felmerülhet, ha a hatóság maga kezdeményezi az eljárást, vagy amikor más hatóság, szerv vagy szervezet, bizottság tesz feljelentést. Különösen problémás ez, ha a feljelentés olyan kérdéskörben történik, amikor a bűncselekménynek vélt cselekményre olyan törvényi tényállás vonatkozik, ami ún. keretjogszabály, így annak belső tartalmát egyéb jogágakba tartozó – háttér-joganyag – jogszabályok töltik ki. Így ahhoz, hogy ilyen természetű ügyekben egyértelműen dönteni lehessen a gyanú fennforgásának kérdésében, ahhoz az kell, hogy tisztázzuk a háttér-joganyag rendelkez-

⁴ KIRÁLY 2003, 198. p.

⁵ CSÉKA 2006, 343. p.

zéseit, ami egyáltalán nem könnyű feladat, így nem árt előzetesen szaktanácsadót igénybe venni.

Az előzőekben említett bizonytalanság fokozottabb mértékben jelentkezik az ún. tömegesen előforduló bűncselekmények esetében, ahol az esetleges büntető eljárás megindításának alapját írásban vagy szóban megtett feljelentés képezi.

E körben a gyakorlatban a feljelentés elbírálásánál nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy ezek belső tartalmát a ténytudás rovására érzelmi hatások torzíthatják, illetőleg azokban lényeges, az érdemi döntést befolyásoló kérdések megválaszolatlanok maradnak, hiszen a feljelentők többsége nem rendelkezik megfelelő ismerettel. Ezért alapvető igénnyel merül fel, hogy amikor a hatóságnál szóban teszik meg a feljelentést, akkor a panaszfelvételt olyan személy végezze, aki kellő anyagi jogi és eljárásjogi ismerettel rendelkezik.

E kérdéskörben tehát ilyen előzetes intézkedés lehet az ismételt meghallgatás, adatkérés, amivel nemcsak azt tudjuk elérni, hogy megfelelő alapossággal tudunk dönteni, hanem el tudjuk kerülni az olyan eseteket is, amikor a feljelentőt ismételtelen kell kihallgatni, mert a panaszfelvétel hiányosan történt.

Ilyen előkészületi cselekményként értékelem a hatáskör és az illetékesség kérdésében való döntést, továbbá annak eldöntését, hogy nem áll-e fenn a Be. 38.§ (1) bekezdésében meghatározott kizárási ok.

Egyértelműen előkészítési tevékenység jogi szabályozását tartalmazza a főszakaszban a Be. 172/A. §-ában meghatározott feljelentés kiegészítő tevékenység. Erre akkor kerül sor, amikor a hatóság három napon belül nem tud dönteni a nyomozás elrendelése vagy a feljelentés-elutasítás kérdésében. E körben lehetőség van ismételt meghallgatásra, iratok beszerzésére, egyéb adatszolgáltató tevékenység folytatására – figyelemmel a Be. 178. §-ában foglaltakra –, amely elvégzésére 15 nap áll rendelkezésre.

Álláspontom szerint ugyancsak előkészítő tevékenységnek lehet tekinteni a nyomozási célokat tartalmazó a Be. 164. § (2) bekezdésben meghatározottakat is, amiből az következik, hogy a nyomozásnak három fő feladatot kell megvalósítania:

- a) fel kell deríteni azt, hogy történt-e a bűncselekmény, és ha igen, akkor e körben tisztázni kell a cselekmény történeti és törvényi tényállásának főbb mozzanatait, annak megvalósulását, lefolytatását és a kiváltó okokat, körülményeket;
- b) fel kell deríteni az esetleges elkövető személyét és az őt jellemző körülményeket;
- c) fel kell kutatni az előbbiekhöz tartozó bizonyítási eszközöket, bizonyítékokat.

Ki kell emelnem, hogy az előkészítő eljárási cselekményekkel kapcsolatos módszereket a kriminalisztika határozza meg, amelyek a nyomozási cselekmények elvégzésénél nagy jelentőséggel bírnak. Így ide tartozónak vélem pl. a nyomozati tervek elkészítését, amelyekben részletesen megtervezik az egész eljárás lefolyását, megjelölve a célt és ahhoz szükséges eszköz és módszer kidolgozását, amelyek kapcsán a nyomozási célok megvalósíthatók. Ezek birtokában a nyomozási tevékenység, folyamatos, célirányos és törvényes lesz, nagyban elősegítve e főszakasz eredményességét.

Így az előzőekben vázlatosan feltüntetett előkészítő tevékenység elmaradása, elnagyolása eredményezheti a nyomozati eljárás céltalanságát, a bizonyítási eljárás „partatlanságát”, a szétszórtságot, következtelenséget, a nem megfelelő eredményességet, nem utolsósorban pedig a súlyos jogi és ténybeli tévedéseket. Sajnos napjainkban gyakran találkozunk ilyen „bűnügyekkel”, amiket ha alaposabban megvizsgálunk, akkor sok esetben ezek végső soron az előkészítő cselekmények nem megfelelő módjára voltak visszavezethetők.

Összegzésképpen megállapítható, hogy az első főszakaszba tartozó előkészítő eljárási cselekmények egyik feladata az, hogy biztosítsa e szakasz célszerű, eredményes, folyamatos nyomozati tevékenységet, melynek folyamán a nyomozóhatóság eljuthat a gyanú magasabb szintű megerősítéséhez – a valószínűséghez – és így alapot szolgáltat a második főszakasz – az ügyészi szakasz – megindulásához, amely egyúttal az első előkészítő szakasz értékelése lesz.

II. Ügyészségi eljárás – a vádelőkészítési főszakasz

Ezen eljárási szakasz közzéadás eljárásban a nyomozóhatóság irat megküldésével veszi kezdetét, ami lényegében azt fejezi ki, hogy a nyomozást végző hatóságban az a vélemény alakult ki mind a cselekmény, mind az elkövető személyének megállapítása tekintetében, hogy a valószínűségi szint megállapítható és így a hatóság alkalmasnak találja az ügyet arra, hogy a büntetőeljárás „egy magasabb szinten” folytatódjon tovább.

Ezen eljárási főszakaszban az előkészítő eljárási cselekmények kettőssége – esetenként összemosódása – állapítható meg, ami részben az ügyészség felügyeleti jogosultságából és döntési-, határozathozatali tevékenységéből ered. Ezen jogosultságának tárgyi alapját egy – a nyomozó hatóság által végzett – nyomozati tevékenység, illetőleg az erről készített írásbeli nyomozati anyag képezi.

Álláspontom szerint ezt a főszakaszt is két részre lehet bontani: egyrészt az ügyész ellenőrző tevékenységére és ennek kapcsán határozatok meghozatalára, másrészt pedig döntési tevékenységre, melynek alapján vádat emel, mert az ügyet alkalmasnak találja arra, hogy az a bírósági eljárás szakaszában folytatódjon.

Erre úgy és akkor nyílik módja, amikor a nyomozó hatóság a Be. 193. § (5) bekezdés rendelkezése szerint az iratismertetés után az iratokat 15 napon belül megküldi az ügyészségnek.

Ezt követően veszi kezdetét az ügyészi tevékenység első része, amelynek keretében azt vizsgálja, hogy a nyomozóhatóság teljeskörűen és törvényesen folytatta-e le az eljárást. Ezen előkészítő tevékenység két irányú, ami abban jut kifejezésre, miszerint

- 1.) vizsgálja, hogy az előző nyomozási szakaszban jól határozták-e meg a nyomozás irányát, a lefolytatott eljárás teljeskörű volt-e,
- 2.) rendelkezésre állnak-e a megállapításokat alátámasztó bizonyítékok,
- 3.) vizsgálják, hogy a bizonyítékok beszerzésénél betartották-e az eljárási szabályokat, vagyis hogy az egész eljárás törvényes volt-e.

Az ügyészi előkészítő tevékenység következő – második – része egy értékelő tevékenység, melynek keretében az ügyésznek a Be. 216. § (1) bekezdése alapján négy lehetősége van:

- 1.) További nyomozási tevékenységről rendelkezik, mert a nyomozás anyaga nem alkalmas állásfoglalásra;
- 2.) Az eljárást felfüggeszti, mert időszakosan az eljárást gátló körülmények merültek fel;

3.) Az eljárást megszüntetheti, mert a Be. 190. § (1) bekezdésben megjelölt okok fognak fenn;

4.) Elhalaszthatja a vádemelést, illetőleg a fennálló körülmények miatt az ügyet közvetítői eljárásra utalja.

Ezzel a döntési – és bizonyos értelemben értékelő – tevékenységgel lezárul az ügyészi előkészítő szakasz kiemelten fontos része, mert ezen tevékenységi körben elháríthat minden akadályt a vádemelés elől. Amennyiben ezt a előkészítő tevékenységet nem jól végzi, akkor súlyos ügyészi mulasztás történhet, aminek következményei ugyancsak súlyosak.

Amikor az ügyész a vádemelésről dönt, akkor lényegében annak a meggyőződésének ad hangot, hogy a nyomozati anyag alapján a cselekménnyel kapcsolatban a valószínűség magasabb foka állapítható meg és így az ügy a bírósági eljárás keretében folytatódhat tovább.

Más jellegű az ügyészi előkészítő tevékenység, ha a nyomozóhatóság a nyomozást közvetlen ügyészi felügyelet mellett, vagy irányításával végzi, hiszen itt az adott iránymutatók, utasítások tartalmazhatják ezeket az előkészítő jellegű cselekvéseket.

Összefoglalva e főszakaszban folytatott tevékenység lényegét, megállapítható, hogy az ügyészi előkészítő tevékenység kétirányú. Egyrészt ellenőrzi az első főszakaszban végzett nyomozó hatósági tevékenységet, másrészt érdemben állást foglal és dönt a vádemelés kérdésében. Ez a tevékenység ezen túlmenően egy bizonyos szűrési tevékenységet is betölt, mert a bűnügyek közül kizárja azokat, amelyek nem alkalmasak a további bírósági eljárásra, mert nem felelnek meg a törvényi feltételeknek, másrészt azok más módon is érdemben befejezhetők, lezárhatók.

Ezen ügyészi értékelő és döntési szakasszal lényegében lezárul a bírósági szakaszt megelőző előkészítő tevékenység, és az iratoknak a vádirattal együtt történő megküldésével kezdetét veheti a harmadik főszakasz, a bírósági eljárás.

III. Bírósági főszakasz

Ez a cselekményfolyamat akkor veszi kezdetét, amikor a nyomozati iratok és az ügyészi indítványt tartalmazó vádiratot a bíróság megkapja. Ezen cselekmények formáját és azok belső tartalmát a hatályos Be. XII. fejezete tartalmazza „A tárgyalás előkészítése” címszó alatt, és ezt követően 30 nap áll a bíróság rendelkezésére ahhoz, hogy a szükségesnek vélt cselekményeket elvégezze.

Mielőtt a hatályos szabályozással foglalkoznék, röviden utalnom kell arra, hogy ennek elvi alapját az első büntető perrendtartásunkként számon tartott 1896. évi XXXIII. tc. teremtette meg, ez ugyanis a francia joghatásra szabályozta ezen tevékenységet. Ezen törvényi szabályozás kétirányú volt:⁶

a) a közzvadás és a járásbíróhatóság hatáskörébe tartozó ügyekben a vád ura lényegében az ügyész, akinek írásban beterjesztett vádiratában pontosan meg kell jelölni, hogy mi képezi a vád tényállását és annak jogi minőségét;

b) olyan ügyekben, amelyekben főtárgyaláson kell döntenie – a törvényszéknek –, ezt vizsgálatnak kell megelőznie, amit a vizsgálóbíró végez a váditanács felügyelete

⁶ ANGYAL PÁL: *Anyagi és Alaki Büntetőjog*. Pécs, 1927. 13., 61. p.

alatt. A Bp. 103. § felsorolja azokat a bűncselekményeket, amelyekben főtárgyalásra kerülhet sor.

A törvény lehetőséget ad arra is, hogy a vizsgálatot a vizsgálóbíró helyett a járásbíróság folytassa le. E vizsgálat célját a Bp. 102. § akként határozza meg, hogy „a vizsgálat célja azoknak az adatoknak bírói kiderítése és megállapítása, amelyek alapján eldönthető, hogy van-e helye főtárgyalás elrendelésének, vagy meg kell szüntetni a bűnvádi eljárást.”

Igy az előkészítő eljárásra akkor volt lehetőség, ha az ügy elbírálása a főtárgyalásra tartozott és a vizsgálat kapcsán készített vádirat ellen a terhelt panaszt jelentett be. Ekkor a vádtanács elnöke a kifogás tárgyalására határnapot tűzött ki és ezt követően nem nyilvános tárgyaláson hozta meg döntését. Itt döntöttek a „vádemelé sorsáról” ennek kapcsán: további vizsgálatra adhatott utasítást, megszüntethette, felfüggeszthette az eljárást, illetőleg ha magát illetékesnek tartotta a főtárgyalásra, akkor ennek kitzűzése tárgyában haladéktalanul intézkedett.

A II. világháború után „több lépcsőben” mind a vizsgálóbírói intézmény, mind a vádtanács intézménye megszűnt és ezt követően közvadás ügyben a vád ura az ügyészség lett. Ilyen jogtörténeti előzmények után került sor a hatályos törvényi szabályozásra a bíróság tárgyalás előkészítésének vonatkozásában.

A Be. idevonatkozó rendelkezése szerint e tevékenység a tárgyalást lefolytató bíróságra tartozik, a teendők viszont megoszlanak a tanács elnöke és a tanács között.

A tárgyalás előkészítésének alapvetően két lényeges feladatot kell megoldania:

egyrészt tisztázni kell, hogy a vádemelés megfelel-e törvényi előfeltételeknek;

másrészt biztosítva legyenek azok a feltételek, amelyek elősegítik az eljárás folyamatosságát és annak mielőbbi befejezését.

Az előkészítő tevékenységnek célja továbbá, hogy kiszűrje azokat az ügyeket, amiket az „ügyészi szűrő” nem észlelt, és amikben nem kell – nem szükséges – bírósági tárgyalást tartani, hanem azok egyéb úton, egyéb eljárással is elintézhetőek.

A tanács elnökének hatáskörébe tartozik:

1.) Indítványra, vagy hivatalból vizsgálja, hogy van-e hatásköre és illetékessége az ügyben eljárni; amennyiben nincs, úgy haladéktalanul intézkednie kell az iratok áttétele tárgyában.

2.) Ugyancsak kötelessége hivatalból vagy indítványra dönteni, hogy nem állnak-e fenn az ügyek egyesítésének vagy azok elkülönítésének kötelező vagy lehetséges esetei, mert ezzel később új eljárást lehet elkerülni.

3.) Az előzetes eljárásban meg kell vizsgálnia, hogy nem áll-e fenn olyan körülmény, ami időlegesen hátráltatja vagy akár lehetetlenné teheti az eljárás folytatását. A Be. 266. § (1)-(8) bekezdései esetén figyelemmel a Be. 188.§-ában felsoroltakra is, így nem kell vagy lehet-e felfüggeszteni a további eljárást.

4.) A tárgyalás előkészítésének szakaszában kiemelt figyelmet kell fordítani a vádirat tartalmára; amennyiben úgy látja, hogy a vád tárgyává tett cselekmény a vádirati minősítésről eltérően is minősíthető, úgy attól eltérhet és erről az érdekelteket értesítenie kell. Ezen értesítésnek azért van nagy jelentősége, hogy a terhelt, védő ügyész fel tudjon készülni erre, ne a tárgyaláson értesüljenek erről és ezért esetleg el kelljen napolni az eljárást.

5.) A tanács elnöke jogosult abban a kérdésben is dönteni, hogy nem kell-e az egyébként egyes bírói hatáskörbe tartozó ügyben tanácsban eljárni, aminek lényegi indokai a bírósághoz megküldött iratokból megállapíthatók.

6.) A megváltozott bűnözési helyzetre is tekintettel a tanács elnöke arról is rendelkezhet, hogy ne csak a megyei bíróság tekintetében, hanem a helyi bíróság vonatkozásában is az ügy elbírálását az ún. „ötös” tanács végezze el. Az idevonatkozó törvényi szabály meghatározza azt is, ezt milyen okok teszik lehetővé. Ezen körülményekre különösen napjainkban kell ügyelni, mert ezzel el lehet kerülni az ügyek elhúzódsát és a helytelen döntések miatt az eljárások „újrakezdését.”

7.) Az eddig vázlatosan feltüntetett feladatokon túlmenően igen jelentős tanácselnöki feladat az is, hogy amennyiben az előzőekben felsoroltakra nincs szükség, akkor a Be. 278. § és a 279. §-ban foglaltaknak megfelelően intézkedjen azokról a tárgyi és személyi feltételekről, amelyek a tárgyalás megtartásának elengedhetetlen részei. Ezek közül kiemelt jelentőséggel bír:

- Az idézendők kérdésében való körültekintő döntés – és az ilyen tevékenység ellenőrzése, hogy ne a tárgyaláson derüljön ki, hogy e kérdésben bírósági hiba történt, ami igen nagy mértékben zavaróan hathat az eljárás folyamatára és időszerűségére.

- Igen lényeges teendője, hogy a vádirat kézbesítésével egyidejűleg hívja fel a figyelmet arra, hogy az ügyész az eljárásban bizonyítékként különösen védett tanú vallomását kívánja felhasználni, ezért az erre vonatkozó jegyzőkönyvet megtekintheti, hozzá kérdést intézhetnek, valamint indítványozhatják ezen minőségének megszüntetését.

- Lényeges az az értesítése is, amiben arra hívja fel a terhelt és a védő figyelmét, hogy az esetleges bizonyítékaikat 15 napon belül jelentsék be, amivel hozzájárulhat ahhoz, hogy az eljárásban az esetleges további bizonyítás ne okozzon késedelmet, vagy más elnapolási következményt.

- Az új rendelkezésekre is tekintettel különösen fontos teendője, hogy tájékoztassa a vádlottat arról, hogy a tárgyalás távollétében is megtartható és vele szemben az eljárás befejezhető, ha előzetesen bejelenti, hogy a tárgyaláson nem kíván részt venni.

- A tárgyalás előkészítésének folyamatában még sor kerülhet olyan „adminisztratív” intézkedésekre, amiket az eljárási törvény nem e fejezetben tárgyal, hanem az általános bírósági eljárásra vonatkozó részben, így például iratbeszerzés, kizárási ügyben intézkedés, védő kirendelése stb.

A tárgyalás előkészítésének szakaszában felmerülhetnek olyan kérdések is, amelyekkel kapcsolatban „érdekelteket” kell nyilatkoztatni, meghallgatni, ügydöntő határozatot hozni, ezekben a kérdésekben már a bírósági tanácsnak van joga határozni és dönteni:

1.) Ilyen döntési jogkörbe tartozik, amikor az eljárás folytatásának (valami) ténybeli vagy jogi alapja hiányzik és ezeket az iratokból egyértelműen megállapítani nem lehet, de arra van „alapos meggyőződés”, hogy amiben az ügyész vádat emelt az eljárás nem folytatható, mert annak jogi megalapozottsága kizárt vagy egyéb jogi körülmények kizárják a vádemelés lehetőségét, illetve azt, hogy az eljárás bírósági szakban tovább folyjon így az eljárást meg kell szüntetni.

E körbe tartoznak az ún. „klasszikus” megszüntetési okok, mint pl. a bűncselekmény hiánya, a vádlott bűnösségének hiánya, annak bizonyítottága.

Az előkészítő szakaszban ezek az okok tovább „bővülnek”, amik részben az ügyészi vádmonopóliumból következnek, így pl.

- az ügyész a vádat elejti és pótmagánvádnak nincs helye,

- amikor a felelősségre vonás szempontjából nincs megfelelő súlya a vádirati minősítésnek a jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett,

- amikor a vádlott vonatkozásában a Btk. 71. §-ában szabályozott körülmények fognak fenn, a megrovás lehetősége fennáll,
- amikor a vád nem volt törvényes, illetőleg a tartalmi követelményeknek nem felelnek meg,
- ha az eljárást azért függesztették fel, mert mód volt a más útra terelés útján való elbírálásnak,
- akkor, ha a tevékeny megbánás esete forog fenn.

2.) A bíróság tanácsának kell döntenie – ügyészi indítványra vagy hivatalból – a személyi szabadság elvonásával, vagy korlátozásával járó kényszerintézkedés fenntartásáról, elrendeléséről, megszüntetéséről.

3.) Ezen előkészítő tevékenység körébe tartozik egy rendkívülinek nevezhető megelőző eljárási cselekmény, aminek összehívásáról a tanács elnöke dönt, de az érdemi döntést, határozatot a tanácsülés hozza meg; ez az eljárási forma az *előkészítő ülés*.

A tanács elnöke számára az előkészítő ülés összehívása egyrésztől alapulhat mérlegelésen, másrésztől azt a törvény kötelezően előírhatja.

Lehetőség van erre, ha az elnök úgy véli, hogy szükség van a tárgyalás előtt az ügyész, a vádlott, védő, sértett további meghallgatására. Ez olyan kérdésekben merülhet fel, ami az érdemi tárgyalást eredményesebbé teheti, illetőleg ezzel a meglévő hiányosságokat kiküszöbölheti, illetőleg a felmerült kérdések megválaszolást nyerhetnek.

Kötelező az előkészítő ülés összehívása akkor, ha:

- a személyi szabadság fenntartásáról, illetőleg elrendeléséről kell döntenie;
- ha a bírói felhívásra „érdemi” válasz érkezik;
- ha a vádlott vagy védője indítványozza, hogy a különösen védett tanú védettségét szüntessék meg.

Az előkészítő eljárásban a tanács elnöke az ülés jellegének megfelelően kellő részletességgel ismerteti a szükségesnek vélt iratokat, a résztvevők egymáshoz kérdést intézhetnek, indítványokat fogalmazhatnak meg; bizonyítási tevékenység azonban itt sem folyhat.

Az előzőekben vázolt előkészítő eljárási cselekményeken túlmenően a törvény minden további eljárási szakaszban is – fellebbezés – megteremti a lehetőséget a bíróság számára, hogy előkészítő jellegű cselekmények tárgyában a tanács elnöke intézkedjen, amelyek egyértelműen azt szolgálják, hogy a II. és a III. fokú eljárások is zökkenőmentesen és teljeskörűen folyjanak.

Ilyen előkészítő jellegű intézkedések:

- az esetleges hiányosságok pótlása, iratok beszerzése, felvilágosítás kérése;
- a fellebbezők felhívása, hogy 8 napon belül a fellebbezést pontosítsák, egészítsék ki, illetőleg egyértelműen indokolják meg;
- visszaküldheti az iratokat a döntést hozó bíróságnak, ha a fellebbezők a fellebbezésüket visszavonták;
- kézbesíti az ellenérdekű felek fellebbezését, azok indokait, illetőleg az illetékes ügyészi véleményt.

Kiemelem, hogy hasonló céllal – de hangsúly eltolódással – ilyen előkészítő cselekményekkel lehet találkozni a rendkívüli perorvoslati eljárásokban is.

Hangsúlyozni szeretném, hogy valamennyi főszakaszban az előkészítő eljárási cselekmények azt vannak hivatva biztosítani, hogy az eljárásban részvevő hatóságok eljárási cselekményeit, határozatait törvényesen hozzák meg, ezzel is erősítsék a büntetőeljárások hitelét, annak visszatartó és megelőző, nevelő hatását. Ezt azért emelem ki, mert igen tekintélyromboló, amikor arról értesülünk, hogy évekig befejezetlenül húzódnak

büntetőügyek, és ha az okokat keressük, akkor sok esetben végső soron az állapítható meg, hogy a bírósági eljárást megelőző előkészítő fázisban, illetőleg magában az I. fokú bírósági eljárást előkészítési szakaszban ezeket az előkészítő jellegű cselekményeket felületesen végezték, azokban lényeges hibákat és mulasztásokat követtek el.

Összefoglalva

Az előkészítő eljárási cselekmények jelentősége abban van, hogy azok alapos és elmélyült gyakorlati és elméleti alkalmazása nélkül valamennyi eljárási szakaszban lényegi hibákat lehet elkövetni, amelyek kihatással lehetnek a büntetőeljárás egész folyamatára, amelyeket csak ismételt eljárásokkal lehet pótolni.

A téma „provokatív” felvetésével annak szerettem volna hangot adni, hogy a büntetőeljárás kezdetétől fogva kiemelten kell foglalkozni ezekkel a kérdésekkel, még akkor is, ha az egyes fázisokkal kapcsolatban a törvény külön kiemelten nem foglalkozik e problémákkal, mert hatásuk kiemelten jelentős, és meghatározó.

TIBOR JÁRMAI

DIE RELEVANZ DER EINLEITENDEN PROZESSEN IN DEM
STRAFVERFAHREN

(Zusammenfassung)

In meinem Beitrag suche ich den Antwort auf die folgenden Fragen: was für eine maßgebliche Relevanz die einleitenden prozessualen Handlungen während des Strafprozesses haben; in welcher Phase des Prozesses diese Handlungen vorfindbar sind. Ich habe geprüft, ob diese Handlungen ausdrücklich und herausgehoben in allen Phasen des Prozesses rechtlich geregelt sind, gleichfalls wie dies in der Gerichtsverhandlung einleitende Phase der Fall ist.

Als Antwort auf meinen Untersuchungen kann festgestellt werden, dass in allen prozessualen Hauptphasen die einleitenden prozessualen Handlungen gegeben sind, sogar auch dann, wenn das Prozessrecht die ausdrücklich, unter einer selbständigen Überschrift nicht regelt. Ihre Bedeutung ist in allen Phasen überragend, denn ohne deren Durchführung – oder wenn diesen übereilt durchgeführt werden, wie dies die in letzter Zeit abgelaufenen Verhandlungen zeigen – können solchen Fehlern verübt werden, die sich auf das ganze Verfahren auswirken, und deren Beseitigung später entweder gar nicht möglich ist, oder nur mit weiteren Verhandlungen – mit der Wiederholung den Verhandlungen – revidiert werden kann. Aber ein solcher Rechtsgang kann die Begründetheit, die Glaubwürdigkeit, ansonsten die Rechtzeitigkeit der Verhandlungen im Großen beeinflussen.